

ARBITRATA VO REPUBLIKA MAKEDONIJA

Osnovawe i Pravila na postapka

Imaj}i go predvid faktot deka vo porane{na SFRJ, Nadvore{no-trgovskata arbitra`a pri Stopanskata komora na Jugoslavija, so sedi{te vo Belgrad, pretstavuva{e edinstven institucionalen arbitra`en sud so nadle`nost za re{avawe na sporovite so me|unaroden element, a postojanite izbrani sudovi pri stopanskite komori na republikite bea nadle`ni za re{avawe na doma{ni sporovi (sporovi bez me|unaroden element), po osamostojuvaweto na Republika Makedonija vo posebna dr`ava, se javi potreba za osnovawe na Postojan izbran sud (za arbitra`a) pri Stopanskata komora na Makedonija (vo ponatamo{niot tekst: Arbitra`a)<sup>1</sup>. Toa e uredeno so donesuvaweto na Zakonot za Stopanskata komora na Makedonija<sup>2</sup>. Arbitra`ata e osnovana vo mart 1993 godina.

Sobranieto na Stopanskata komora na Makedonija go donese Pravilnikot za Postojan izbran sud (Arbitra`a)<sup>3</sup>, a Izvr{niot odbor na Stopanskata komora na Makedonija go donese Pravilnikot za tro{ocite vo postapkata pred Postojaniot izbran sud (Arbitra`a)⁴. Pravilnikot se primenuva vo site postapki pred Arbitra`ata, bez ogled na toa koga tie se pokrenati. Vo soglasnost so Pravilnikot na Arbitra`ata e definirana kako institucija pri Stopanskata komora na Makedonija, koja e samostojna i nezavisna vo svoeto rabotewe. Pred arbitra`ata se pokrenati mnogu postapki za posreduvawe i pomiruvawe, odnosno za re{avawe na sporovite {to nastanuvaat me|u trgovskite dru{tva za odnosite vo vrska so prometot na stoki i uslugi (trgovski sporovi) {to tie slobodno gi ureduvaat, ili {to nastanuvaat vo vrska so pravata na tie dru{tva, so iskluk na onie za koi so zakon ili drugi propisi isklukivo e utvrdena nadle`nost na sudot (~len 5 od Pavilnikot). Isto taka, organizaciite i zdru`enijata na gra|ani, sporovite {to proizleguvaat od me|usebnite dispozitivni odnosi vo vrska so nivnata stopanska dejnost, kako i sporovite {to proizleguvaat od odnosite so pravnite lica i gra|anite mo`e da se iznesat pred Arbitra`ata (~len 6 od Pravilnikot).

Arbitra`ata mo`e da gi re{ava i sporovite so me|unaroden element vo slu~aj da se ispolneti slednite uslovi: a) ako se raboti za trgovski spor za pravata so koi stranata mo`e slobodno da raspolaga; b) ako stranite ja dogovoriat nadle`nosta na Arbitra`ata; v) ako barem ednata strana e fizi~ko lice so postojan prestop vo stranstvo, odnosno

¹ Postojaniot izbran sud (Arbitra`a) pri Stopanskata komora na Makedonija

² Zakon za Stopanskata komora na Makedonija, objaven vo "Slu`ben vesnik na Republika Makedonija" br. 38/90 i 10/91

³ Pravilnik za Postojaniot izbran sud (Arbitra`a) e donesen vrz osnova na ~len 19 od Zakonot za Stopanskata komora na Makedonija, a go donese Sobranieto na Stopanskata komora na Makedonija, na sednicata odr`ana na 26.03.1993 godina.

⁴ Pravilnikot za tro{ocite na postapkata pred Postojaniot izbran sud (Arbitra`a) e donesen vrz osnova na ~len 26 od Statutot na Stopanskata komora na Makedonija, vo soglasnost so ~len 53 od Pravilnikot na Postojaniot izbran sud pri Stopanskata komora na Makedonija, a go donese Izvr{niot odbor na Stopanskata komora na Makedonija, na sednicata odr`ana na 11.11.1993 godina.

pravnото лице има sedi{te vo stranstvo i g) ako za sporot ne e predvidena isklju~iva nadle`nost na makedonskiot sud (~len 7 od Pravilnikot).

Dogovaraweto na nadle`nosta na Arbitra`ata se vr{i so pismen dogovor, koj mo`e da bide vo vid na arbitra`na klauzula vo osnovniot dogovor ili vo vid na poseben arbitra`en dogovor so koj na nedvosmislen na~in se utvrduva deka nadle`nost za re{avawe na određen spor }e ima Arbitra`ata vo soglasnost so odredbite na Pravilnikot.

Stranite vo svojot dogovor mo`at da gi predvidat otstapkite od odredbite na Pravilnikot, no samo pod uslov toa da ne e vo sprotivnost so javniot poredok na Republika Makedonija (~len 8 od Pravilnikot).

Arbitra`ata ima dol`nost da go primenuva ona pravo, za koe stranite se dogovorile, kako merodavno za su{tinata na sporot. Ako stranite ne odredile merodavno pravo, Arbitra`ata }e go primeni pravoto, na koe upatuvaat pravilata za sudir so zakonot, za koe smeta deka deka mo`e da se primeni. Arbitra`ata mo`e da odlu~uva i po pravi~nosta, samo ako stranite za toa izre~no ja ovlastile Arbitra`ata i ako pravoto merodavno za arbitra`na postapka toa go dozvoluva. Vo sekoj slu~aj Arbitra`ata ima dol`nost odlukata da ja donesuva vo soglasnost so odredbite od dogovorot i da gi zema predvid trgovskite obi~ai merodavni za taa rabota (~len 9 od Pravilnikot).

Postapkata pred Arbitra`ata, po pravilo se vodi na makedonski jazik, me|utoa stranite mo`at da se dogovoriat postapkata da se vodi i na drug jazik. Dokolku stranite ne se dogovorile poinaku, arbiterot poedinec, odnosno arbitra`niot sovet, vedna{ po nazna~uvaweto, go odreduva jazikot na koj }e se vodi postapkata. Dokolku edna od stranite ne go znae jazikot na koj se vodi postapkata, Arbitra`ata }e odredi preveduva~ za stranata {to ne go znae jazikot, na negova сметка, nezavisno od ishodont od postapkata.

Arbitra`ata svojata funkcija ja izvr{uva preku pretsedatelot na Arbitra`ata, zamenik pretsedatelot i arbiterot. Arbitrite po pravilo se biraat od spisokot na arbitri na Arbitra`ata, me|utoa sekoja strana ima pravo da izbere arbiter i nadvor od spisokot na arbitri. Vo toj slu~aj potrebna e negova soglasnost koja se dostavuva zaedno so tu`bata, so prigovor ili so odgovorot na tu`bata. Pri izborot na arbiterot stranite se dol`ni da gi izberat i nivnite zamenici. Zamenicite se biraat vo slu~aj nekoj od izbranite arbitri da e spre~en da dojde, pa namesto nego postapkata }e se vodi pred zamenikot, i postapkata }e prodol`i.

Arbitra`ata ima sekretar, naimenuvan od strana na Izvr{niot odbor na Komorata vo soglasnost so Statutot na Komorata. Sekretarot na Arbitra`ata mo`e da prisustvuva na site ro~i{ta i sednici na Arbitra`ata na koi se zasedava i glasa za donesuvawe na odlukata. Sekretarot na Arbitra`ata e dol`en da prisustvuva na ro~i{tata i sednicite na Arbitra`ata, ako arbiterot poedinec ili barem eden ~len na arbitra`niot sovet ne e diplomiran pravnik.

Sekretarot e ovlasten da gi predupredi arbitrite za pravnite pra{awa {to se od zna~ewe za donesuvaweto odluka, a osobeno pra{awata {to se odnesuvaat na sodr`inata i vidot na aktivnostite na parnicata {to se prevzemaat vo tekot na postapkata.

Sporovite pred Arbitra`ata gi re{ava sovetot sostaven od trojca arbitri, dokolku stranite ne se dogovorile sporot da go re{ava eden arbiter poedinec. Ako stranite se dogovorile sporot da go re{ava eden arbiter, tie se dol`ni na sekretarot na Arbitra`ata da mu go dostavat imeto na toj arbiter. Dokolku stranite ne go storat toa vo rok od 30 dena, od denot na predavaweto na odgovorot na tu`bata na sekretarot na Arbitra`ata, odnosno od denot koga istekuva toj rok, pretsedatelot na Arbitra`ata naimenuva arbiter. Vo slu~aj sporot da go re{ava arbitra`niot sovet sostaven od trojca arbitri,

sekoja strana naimenuva po eden ~len na sobraniето, tie so dogovor go naimenuvaат pretsedatelот na arbitra`niот совет. Ako stranata vo tu`bata ili vo odgovorot na tu`bata ne naimenuva arbiter i negov zamenik, sekretarот na Arbitra`ata }e ja povika vo rok od 15 dena da naimenuva arbiter i negov zamenik. Ako stranata ne go stori toa vo predvideniot rok pretsedatelот na Arbitra`ata }e naimenuva pretsedatel na советот, ako ~lenovite na arbitra`niот совет vo rok od 30 dena od nivoto naimenuvawe, ne naimenuvaат pretsedatel na arbitra`niот совет. Dokolku pretsedatelот na arbitra`niот совет ne go prifa}a naimenuvaweto ili ima pri~ina za negovo izzemawe, ~lenovite na arbitra`niот совет se dol`ni vo rok od 8 dena da odredi nov arbiter za pretsedatel na arbitra`niот совет. Ako toa ne go storat vo predvideniot rok pretsedatelот na Arbitra`ata }e odredi pretsedatel na arbitra`niот совет.

Naimenuvanite arbitri mo`at da bidat izzemeni. Tie se dol`ni da gi izvestat stranite za pri~inite za eventualното izzemawe pred nivното naimenuvawe, ili ako tie pri~ini se pojavat podocna. Izzemawe na arbiterот mo`e da se pobara vo slu~aj da postojat pri~ini {to doveduvaат do opravdano сомневawe vo nepristrasnosta i nezavisnosta na arbiterот. Stranata mo`e da pobara izzemawe na arbiterот {to taa go naimenuvala, samo od pri~ini {to taa gi doznala po negovoto naimenuvawe. Stranata {to bara izzemawe na arbiterот, dol`na e svoeto barawe da go dostavi do Arbitra`ata vo rok od 15 dena od denot koga doznala za naimenuvaweto na arbiter, ~ie izzemawe bara, ili vo rok od 15 dena od doznawaweto na pri~inite za izzemawe, ako pri~inite za izzemawe nastanale po naimenuvaweto na arbiterот. Za baraweto za izzemawe mora da se izvestat sprotivnata strana, arbiterот ~ie izzemawe se bara i останатите arbitri. Izvestuvaweto treba da bide vo pismena forma i mora da gi sodr`i pri~inite poradi koi se bara izzemawe. Interesno e toa {to Pravilnikот ne gi sodr`i одредбите za toa, koj odlu~uva za izzemaweto na ~lenovite na arbitra`niот совет. Vo pra{awe e prazninata {to mo`e da dovede do nesoglasuvawe, osobeno koga arbiterот za koj se bara izzemawe, ne saka da se povle~e. Mo`ebi bi bilo logi~no, za izzemaweto na ~lenovite na arbitra`niот совет da odlu~uva pretsedatelот na arbitra`niот совет, a za izzemaweto na pretsedatelот na arbitra`niот совет, pretsedatelот na Arbitra`ata.

Ako vo tekot na postapkata dojde do promena na sostavот na arbitra`niот совет, raspravata po pravilo treba da se povtori. Vo soglasnost so stranite, Arbitra`ata mo`e da odlu~i raspravata da ne se povtori. Meѓutoa, vo slu~aj da se избира ili naimenuva nov arbiter poedinec, raspravata mora da se povtori.

{to se однесuva do samata arbitra`na postapka karakteristi~no e toa {to Arbitra`ata mo`e da ja sproveduva postapkata na na~in za koj smeta deka e soodveten, pod uslov so stranite da postapuva ramnopravno i vo site fazi na postapkata na sekoja strana da & dade mo`nost da gi iznese svoite факти i правни naodi, barawa i stavovi, osven ako so Pravilnikот ne e poinaku одредено.

Arbitra`ata odlu~uva dali }e se odr`i ro~i{te za soslu{uvawe na svedocite, ve{tacite ili stranite ili postapkata }e se vodi врз основа на ispravi i други процесни materijali⁵. Site podnesoci, ispravi ili izvestuvawa {to ednata strana gi dostavuva do Arbitra`ata, dol`na e da gi dostavi do drugata strana.

Postapkata se poveduva so tu`ba. Tu`bata mora da go sodr`i seto ona {to go sodr`i i tu`bata so koja se poveduva pari~na postapka, so toa {to ovaа tu`ba mora da sodr`i u{te i navodi za arbitra`niот dogovor, ako e zaklu~en, navodi za naimenuvawe na arbitri i oznaka za vrednosta na предметот na спорот. Ako postojat ispravi, so tu`bata treba da se prilo`i i prepis na glavniот dogovor i arbitra`niот dogovor, vo slu~aj toj da ne e vклу~en vo glavniот dogovor. Tu`itelот so tu`bata mo`e da gi prilo`i

⁵ Одредбата {to e sodr`ana vo ~len 27, став 2 od Pravilnikот ne e sosema jasna. Taa glasi: “**Arbitra`ata odlu~uva dali }e se odr`i ro~i{te ili postapkata }e se vodi врз основа на ispravi i други процесни materijali zaradi soslu{uvawe na svedoci, ve{taci ili stranite**”.

i site ispravi {to se smetaat za va`ni ili mo`e da se povika na ispravite i drugite dokazi {to ima namera da gi podnese. Pravilata ne sodr`at izri~na odredba za odgovorot na tu`bata, me|utoa vo ~len 32 od Pravilnikot predvideno e, ako vo rok, određen od strana na arbitra`niot sovet, tu`eniot propu{ti da podnese odgovor na tu`bata, pri toa naveduvaj}i gi opravdanite pri~ini, Arbitra`ata }e odredi postapkata da prodol`i. Od ovaa odredba jasno proizleguva deka odgovorot na tu`bata e dozvolen. Pravilnikot isto taka nema izre~na odredba za protivtu`bata, {to po na{e mislewe ne zna~i deka protivtu`bata ne e dozvolena. Za ostanatite podnesoci Arbitra`ata odlu~uva koi drugi podnesoci treba da gi pobara od stranite, odnosno koi drugi podnesoci stranite mo`at da gi podnesat i go utvrduva rokot na nivnoto podnesuvawe. Vo tekot na arbitra`nata postapka stranata mo`e da ja izmeni i dopolni svojata tu`ba, osven koga Arbitra`ata smeta deka ne e soodvetno da se dopu{tat takvi izmeni so ogled na odolgovle~uvaweto na postapkata {to bi nastanalo kako rezultat na toa, ili na {tetata {to drugata strana bi ja pretrpela, ili so ogled na drugite okolnosti.

Vo pogled na rokovite za podnesuvawe na podnesocite Pravilnikot predviduva deka rokovite gi utvrduva arbitra`niot sovet i tie ne bi trebalo da se podolgi od 30 dena. Arbitra`niot sovet mo`e da gi prodol`i koga toa go smeta za opravdano. So ogled na ishodont od propu{taweto na stranite, Pravilnikot predviduva deka Arbitra`ata mo`e da ja prodol`i postapkata i vo slu~aj koga povikanata strana ne do{la uredno na raspravata, ne naveduvaj}i za toa opravduvawe na pri~inite, kako i koga edna od stranite po urednoto povikuvawe da gi podnese pismenite dokazi, propu{ti da go stori toa vo rokot, ne naveduvaj}i za toa opravdani pri~ini, Arbitra`ata mo`e da donese odluka vrz osnova na dokazite so koi raspolaga.

Vo pogled na doka`uvaweto, Pravilnikot sodr`i odredbi vrz osnova na koi Arbitra`ata mo`e vo sekoe vreme da pobara od stranite da podnesat ispravi ili drugi dokazi vo rokot {to go utvrduva Arbitra`ata. Arbitra`ata mo`e da naimenuva eden ili pove}e ve{taci. Stranite se dol`ni da im gi stavat na raspolagawe na ve{tacite site relevantni izvestuvawa ili da im gi dadat na uvid va`nite ispravi ili stokata {to }e ja pobaraat. Koga }e go primi izve{tajot od ve{takot, arbitra`niot sovet }e dostavi negov prepis do stranite i }e im ovozmo`i pismeno da se izjasnat. Na barawe na edna od stranite, ve{takot mo`e po podnesuvaweto na izve{tajot, da bide soslusan na rasprava i stranata mo`e da mu postavuva pra{awa.

Vo slu~aj da se odr`i usna rasprava, arbitra`niot sovet e dol`en povremeno da gi izvestuva stranite za datumot, ~asot i mestoto na odr`uvawe na raspravata. Dokolku treba da se soslusaat svedoci, sekoja strana e dol`na, najmalku 15 dena pred raspravata da dostavi do arbitra`niot sovet i do drugata strana imiwa i adresi od svedocite {to imaat namera da gi ponudat, pritoa naveduvaj}i go predmetot na svedo~eweto i jazikot na koj }e se svedo~i. Raspravata ne e javna osven ako stranite ne se dogovorile poinaku.

Arbitra`niot sovet na barawe na koja bilo strana mo`e da izre~e privremena merka {to ja smeta za potrebna so ogled na predmetot na sporot.

Arbitra`niot sovet donesuva odluka so mnozinstvo glasovi. Za procesnite pra{awa odlu~uva pretsedatelot na arbitra`niot sovet. Na predlog na arbiterot, arbitra`niot sovet mo`e odlukata da ja preispita i promeni. Presudata se nosi vo pismena forma. Taa e pravosilna i gi obvrzuva stranite. Arbitra`niot sovet e dol`en da ja obrazlo`i presudata, osven ako stranite ne se dogovorile deka obrazlo`uvawe ne e potrebno. Arbitrite se dol`ni da ja potpi{at presudata, koja mora da ima datum i mesto na donesuvaweto. Ako arbitra`niot sovet se sostoi od trojca arbitri, a edniot od niv ne ja potpi{e presudata, vo presudata toa treba posebno da se utvrdi. Presudata mo`e da se objavi samo vo soglasnost na dvete strani. Arbitra`ata }e im dostavi na stranite prepis od presudata, potpi{ana od strana na arbitrite. Pred kone~nata presuda Arbitra`ata

mo`e da donese i delumna presuda. Interesno e toa {to Pravilnikot ne predviduva donesuvawe na me|upresudi. Po priemot na presudata sekoja strana vo rok od 15 dena, izvestuvaj}i ja za toa drugata strana, ima pravo da pobara od arbitra`niot sovet tolkuvawe na presudata. Tolkuvaweto na presudata mora da se dade vo pismena forma vo rok od 15 dena od denot na priemot na baraweto. Tolkuvaweto e sostaven del od presudata. Koga vo presudata ima tehni~ki i drugi sli~ni gre{ki, sekoja strana mo`e, izvestuvaj}i ja za toa drugata strana, vo rok od 15 dena po priemot na presudata, da pobara od Arbitra`niot sud da gi odstrani tie gre{ki. Arbitra`niot sovet mo`e da go stori toa po sopstvena inicijativa. Presudata se isprava vo pismena forma. Po priemot na presudata vo rok od 15 dena, sekoja strana mo`e, izvestuvaj}i ja za toa drugata strana, da pobara od arbitra`niot sovet da donese dopolnitelna presuda za barawata za koi arbitra`niot sovet propu{til da odlu~i. Dokolku arbitra`niot sovet smeta deka baraweto za donesuvawe dopolnitelna odluka e osnovano i deka propustot mo`e da se ispravi bez natamo{ni raspravi ili izveduvawa na dokazi, dol`en e da ja dopolni svojata presuda vo rok od 30 dena po priemot na baraweto.

Dokolku stranite vo tekot na postapkata go re{at sporot so dogovor, arbitra`niot sovet donesuva odluka za zavr{uvawe na postapkata, ili ako dvete strani pobaraat, a arbitra`niot sovet toa go prifati, arbitra`niot sovet donesuva presuda vrz osnova na dogovorot. Arbitra`niot sovet ne e dol`en da ja obrazlo`uva takvata presuda. Ako prodol`uvaweto na arbitra`nata postapka pred donesuvaweto na presudata postane nepotrebna ili nevozmo`na, Arbitra`ata e dol`na da gi izvesti stranite za svojata namera za zavr{uvawe na postapkata. Arbitra`ata e ovlastena da donese odluka za zavr{uvawe na postapkata samo ako stranata ili stranite nemaat prigovor po toa od opravdani pri~ini. Arbitra`niot sovet }e im dostavi na stranite prepis od odlukata za zavr{uvawe na arbitra`nata postapka ili prepis na presudata vrz osnova na dogovorot.

Pokraj gorenavedenite odredbi za postapkata Pravilnikot sodr`i u{te i odredbi so koi se regulira postapkata za posreduvawe za dogovorno re{avawe na sporovite. Taka, vo soglasnost so tie odredbi, na barawe na edna od stranite vo ramkite na nadle`nosta na Arbitra`ata mo`e da se sprovede postapkata za dogovorno re{avawe na sporovite. Za postapkata za dogovorno re{avawe na sporovite ne e neophodno da postoi dobar dogovor za arbitra`ata. Baraweto za poveduvawe postapka za dogovorno re{avawe se podnesuva do sekretarot na arbitra`ata, koj vo rok od 30 dena od podnesuvaweto }e pobara od sprotivnata strana da se izjasni po toa barawe. Ako sprotivnata strana se protivi na postapkata za spogodbeno re{avawe na sporot, ili ne se izjasni vo utvrdeniot rok, se smeta deka postapkata za spogodbeno re{avawe na sporot ne uspeala. Dokolku sprotivnata strana se soglasi so predlogot za spogodbeno re{avawe na sporot, pretsedatelot na Arbitra`ata }e odredi eden arbiter ili nekoj drug za posrednik. Posrednikot gi ispituva navodite i predlozite na stranite, a po potreba sobira odredeni izvestuvawa i gi soslu{uva stranite. Posrednikot sostavuva pismen predlog za dogovor i go dostavuva do stranite. Ako stranite ja sklu~at spogodbata, negovata sodr`ina se zapi{uva vo zapisnik {to go potpi{uvaat stranite i posrednikot. Zapisnikot za izvr{enoto spogodbeno re{avawe na sporot ima sila na pravosilna sudska odluka. Ako stranite ne uspeat spogodbeno da go re{at sporot, se smeta deka postapkata za spogodbeno re{avawe na sporot ne uspeala. Izjavite na stranite, dadeni vo postapkata za spogodbeno re{avawe na sporot {to ne uspeala, nemaat nikakvo zna~ewe za ponatamo{nata arbitra`na postapka.

Pokraj ovie pravila, normativni akti na Arbitra`ata se u`te i Zakonot za pari`na postapka na Republika Makedonija<sup>6</sup> i Zakonot za re`avawe na sudiroto na zakonot so propisite na drugite zemji vo odredeni odnosi⁷.

Sorabotka na Arbitra`ata so drugite arbitra`i i broj na predmeti

Arbitra`ata pri Stopanskata komora na Makedonija do denes ima sklu`eno dogovori za sorabotka so arbitra`ite na slednite dr`avi: Hrvatska, Slovenija, Srbija i Crna Gora, Bugarija, Ukraina i Ruskata Federacija.

Od nejzinoto postoeve do denes pred arbitra`ata bile podneseni 24 barawa za poveduvawe postapka, od koi samo 3 predmeti se me|u doma`ni pravni lica, a ostanatite 21 se sporovi so me|unaroden element. Na relativno mal broj sporovi pred Arbitra`ata sekako vlijaele pove`e faktori i toa: politi`kata situacija vo Republika Makedonija i regionot; maliot broj na investicii vo zemjata; i osobeno toa `to vo poslednite dve godini se vode`e rasprava dali voop`to treba da opstane Stopanskata komora na Republika Makedonija, takva kakva `to e ili namesto nea stopanskite subjeti na teritorijata na Republika Makedonija treba da osnovaat pove`e stopanski komori vrz osnova na dejnosta `to ja izvr`uvaat. Po toa, na 4 juli 2002 godina Sobranieto na Republika Makedonija donese Zakon za Stopanskite komori⁸, pa so denot na vleguvaweto vo sila na toj zakon prestana da va`i Zakonot za Stopanskata komora na Makedonija od 1990 godina (~len 37 od Zakonot od 2002). Do konstituiraweto na novite stopanski komori (~ij rok be`e tri meseci po vleguvaweto vo sila na noviot zakon) Stopanskata komora na Republika Makedonija treba`e da prodol`i so rabotata (~len 35 od Zakonot od 2002). Ona `to e od osobeno zna`ewe za Arbitra`ata e toa `to so ~len 36 od Zakonot od 2002 godina, postapkite `to bea zapo`nati, do vleguvaweto vo sila na ovoj zakon ne bea zavr`eni, `e gi zavr`i Postojaniot izbran sud (Arbitra`a) pri Stopanskata komora na Makedonija. Ovaa odredba ima`e svoje vlijanie na site subjeti `to imaa dogovoreno arbitra`a da ne gi poveduvaat sporovite pred postoe`kata arbitra`a, poradi toa `to taa prakti`no treba`e da prestane so rabota, odnosno da prestane da postoi, a od druga strana vlijae`e i sozdade nesigurnost kaj subjektite `to imaa podneseno barawa pred Arbitra`ata da razmisluvaat za nivno povlekuvawe i da se dogovorot re`avaweto na sporovite da im go doverat na sudovite.

Po donesuvaweto na zakonot i negovoto vleguvawe vo sila, be`e podnesena inicijativa za poveduvawe na postapka za ocenuvawe na soglasnosta na Zakonot za Stopanskite komori so Ustavot na Republika Makedonija i istovremeno be`e pobarano od Ustavniot sud na Republika Makedonija do donesuvaweto na kone`na odluka da donese re`enija so koi `e se prekine izvr`uvaweto na Zakonot za Stopanskite komori⁹.

⁶ Zakonot za pari`nata postapka e objaven vo "Slu`ben vesnik na Republika Makedonija" br. 33/98 i 44/2002.

⁷ Zakon za re`avawe na sudiroto na zakonot so propisite na drugite zemji vo odredenite odnosi "Slu`ben list na SFRJ" br. 43/82, 72/82, koi se vo soglasnost so ~len 5 od Ustavniot zakon za sproveduvawe na Ustavot na Republika Makedonija, seprimenuva kako republi`ki propis ("Slu`ben vesnik na RM" br.52/91)

⁸ Zakonot za Stopanskite komori e objaven vo „Slu`ben vesnik na Republika Makedonija“ br.54/2002

⁹ Vidi: Inicijativa za poveduvawe postapka za ocenuvawe na ustavnosta na Zakonot za Stopanskite komori, objaven vo „Slu`ben vesnik na Republika Makedonija“ br. 54 od 15 juli 2002 godina, br. 10-3927/1 od 15.07.2002 Skopje i Uka`uvawe na odredbite od Zakonot za stopanskite komori („Slu`ben vesnik na Republika Makedonija“ br. 54/2002 godina) koi se vo sprotivnost so ~len 55 od Ustavot na Republika Makedonija, br. 10-3927/2 od 27.11.2002 godina, Skopje; i Inicijativa za poveduvawe na postapka za ocenuvawe na ustavnosta na ~len 36 od zakonot za Stopanskite komori, br. 44-15/1 od 02.09.2002, Skopje.

Ustavniot sud na Republika Makedonija najnapred donese odluka so koja izdade privremena merka za prestanuvaweto na izvr{uvaweto na Zakonot za Stopanskite komori, a potoa i kone~nata odluka so koja se ukinaa ~lenovite 34 i 35 od zakonot za Stopanskite komori¹⁰, so {to prakti~no Stopanskata komora na Republika Makedonija prodol`i i ponatamu da postoi, a so toa i Postojaniot izbran sud (Arbitra`a) pri Stopanskata komora na Republika Makedonija.

Dali na Republika Makedonija & treba Zakon za Arbitra`a

Pravilnikot za Arbitra`ata, donesen vo 1993 godina do denes ne e izmenet i dopolnet, iako ne gi ima re{eno site pra{awa za postapkata. Poradi toa ve}e podolgo vreme, navistina so pravo se postavuva pra{aweto dali treba da se izmenuva i dopolnuva ili da se pristapi kon izработка na Zakon za Arbitra`a. Vo ovoj moment se prezemaat aktivnosti, poddr`ani od me|unarodnata zaednica i vodat kon izработка na Zakonot za Arbitra`a. Pri toa sekako se postavuvaat golem broj pra{awa. Se postavuva pra{aweto dali Makedonija treba da go prezeme UNCITRAL-oviot Model-zakon za me|unarodnata trgovska arbitra`a. Prezemaweto na pravilata na toj zakon makedonskoto arbitra`no pravo bi stanalo potransparentno i za strancite {to bi imalo pozitivno vlijanie na razvojt na me|unarodното arbitra`no pravo vo Makedonija, a so toa i pottiknuvawe na stranskite vlogovi. So ogled na toa {to ureduvaweto na arbitra`ata vo Republika Makedonija e vo golema mera uskladeni so sovremenite tendencii za razvoj na toa podra~je, prezemaweto na pravilata od Model-zakonot ni vo soodr`inskata smisla ne bi predizvikalo posebni pote{kotii. Drugoto pra{awe za koe bi trebalo da se zazeme stav e pra{aweto dali pravilata na Model-zakonot treba da se vku~at vo ZPP ili toa treba da bide poseben zakon. Mislam deka toa treba da bide poseben zakon. Ova e od pri~ina {to Model-zakonot e poinaku koncipiran vo odnos na tekstot na ZPP i drugo {to na toj na~in polesno bi se utvrdile istovetnosta na re{enieto na toj zakon so re{enijata na zakonite na drugite dr`avi {to gi prifatile pravilata na Model-zakonot. Pri toa osobeno e pra{aweto dali treba pravilata na Model-zakonot da se prifatat za site arbitra`i ili samo za me|unarodnite. Pra{aweto treba dobro da se prou~i i da se vodi smetka za mo`nite implikacii na prezemenite re{enija. Sekako pri izработkata na Zakonot za arbitra`a treba da se imaat predvid i re{enijata {to se vku~eni vo zakonite za arbitra`a vo drugite zemji vo koi se skoro doneseni.

¹⁰ Vidi: Odluka na Ustavniot sud na Makedonija br. 131/2002, od 02 april 2003 godina.